

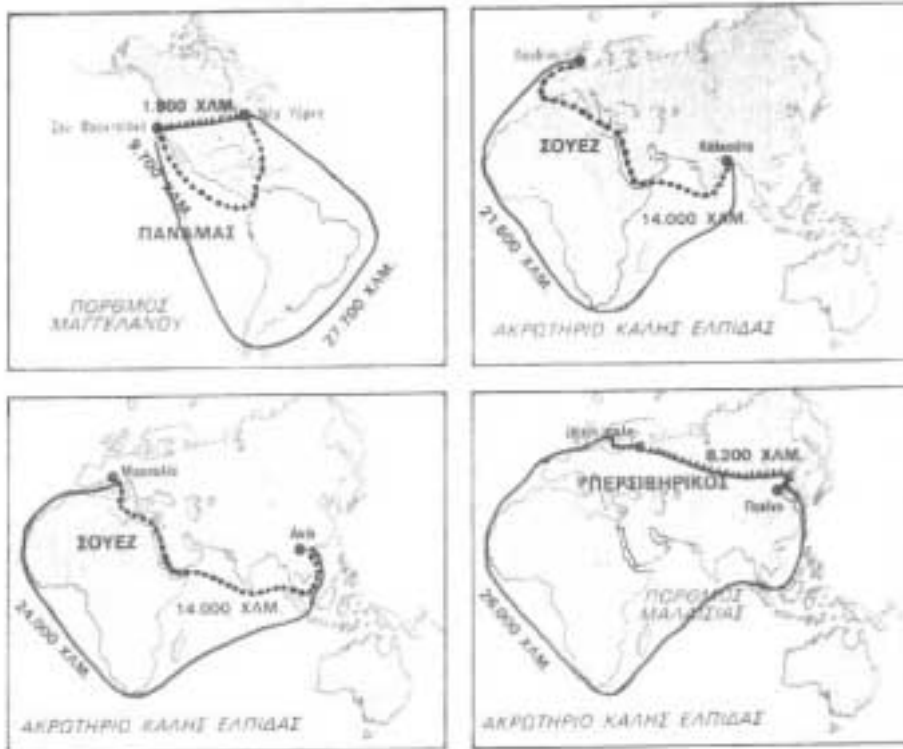
Γ. ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ (ενδεικτικά παραδείγματα)

Θέματα Εργασιών για το σπίτι

1. “Στην καρδιά της βιομηχανικής επανάστασης βρίσκεται η **ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗ**”.
(Berstein - Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. 2, σ. 90)
  - Να υποστηρίξετε αυτή την ιστορική κρίση, επισημαίνοντας τις αλυσιδωτές επιδράσεις που επιφέρει η χρησιμοποίηση της ατμομηχανής στις επιμέρους οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες ωθούν στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής.
2. Η οικονομική ανάπτυξη στήριξε και στηρίχθηκε σε **ΔΙΚΤΥΑ** (δίκτυα οικονομικά και δίκτυα επικοινωνίας), που εκτείνονταν από τη μία πλευρά ως την άλλη άκρη της ευρωπαϊκής ηπείρου και πολύ πέρα απ’ αυτήν.
  - Να διερευνήσετε τις μορφές που είχαν αυτά τα δίκτυα και να αξιολογήσετε τη συμβολή τους στην ενοποίηση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, με αναφορές σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Εργασία για το σχολείο

ΠΗΓΗ Α ΠΙΝΑΚΑΣ 1

_____ παλιά διαδρομή
 ..... νέα διαδρομή με σιδηρόδρομο
 ..... νέα διαδρομή με διάνοιξη διωρύγων

σχολικό βιβλίο σ. 151

ΠΗΓΗ Β ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Χώρες	1840	1860	1880	1910
Γερμανία	549	11.237	33.310	62.379
Αυστροουγγαρία	144	4.524	18.515	44.000
Βέλγιο	365	1.728	4.110	9.187
Κίνα	-	-	19	9.370
Ισπανία	-	1.915	7.325	3.435
Γαλλία	579	9.466	23.345	42.712
Αγγλία	1.349	16.792	30.875	37.653
Ινδία (και Πακιστάν)	-	1.352	14.990	51.680
Ιταλία	21	1.803	8.590	17.000
Ιαπωνία	-	-	120	8.619
Ρωσία	25	1.593	22.572	71.700
Ε.Π.Α.	4.540	49.310	131.872	389.780

Η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου (σε χιλιόμετρα)

σχολικό βιβλίο σ. 149

ΠΗΓΗ Γ ΕΙΚΟΝΑ 1

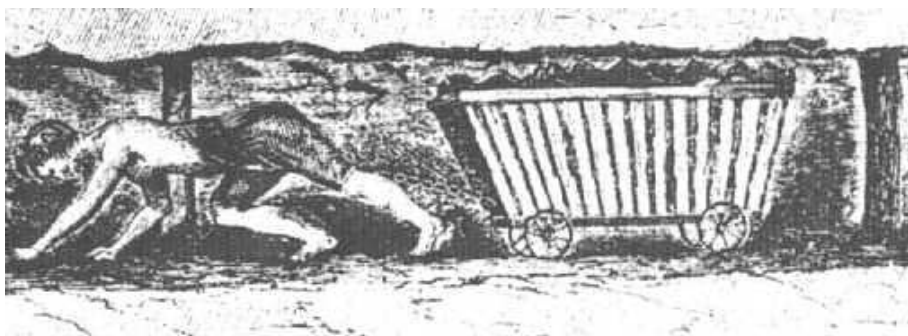

Περιοδικό Αρχαιολογία, τ. 18, 1986, σ. 62

- Να μελετήσετε τις πηγές Α και Β και να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:
  - α) Πώς αναπτύσσεται το σιδηροδρομικό δίκτυο στις χώρες: Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Βέλγιο, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Ρωσία, Η.Π.Α. (Ε.Π.Α.) από το 1840 έως το 1910;
  - β) Ποιοι λόγοι ερμηνεύουν τη συγκεκριμένη πορεία;
  - γ) Να ασχοληθείτε χωριστά με την περίπτωση της Κίνας, Ινδίας, Ιαπωνίας και να ερμηνεύσετε τα δεδομένα του Πίνακα 2.

- Στην εικόνα 1 (πηγή Γ) αναφέρεται ότι η στιγμή σύνδεσης με το σιδηρόδρομο των ανατολικών με τις δυτικές ακτές των ΗΠΑ είναι ιστορική. Συμφωνείτε; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Εργασία για το σχολείο

ΠΗΓΗ Α

Σκηνή από ανθρακωρυχείο.

Ένα μικρό κορίτσι σύρει, με μια αλυσίδα δεμένη στο πόδι του το βαγόνι με το κάρβουνο. Η φλέβα που έχει ανοιχτεί είναι στενή και αναγκάζεται να περπατάει με τα τέσσερα (Ξυλογραφία, 1840). Σχολικό βιβλίο σ. 182

ΠΗΓΗ Β

Μαρτυρίες για τη ζωή των εργαζομένων παιδιών στην Αγγλία.

Κείμενο από το σχολικό βιβλίο, σ. 183

ΠΗΓΗ Γ

Στο βιβλίο των J. Fournier - N. Questiaux, *Σύγγραμμα των Κοινωνικών Δικαιωμάτων*, Paris 1980³, σ. 17 και 22, αναφέρονται τα εξής:

“Πολύ μικρά παιδιά δουλεύουν συνεχώς διπλωμένα στα δύο, χωρίς να κινούνται, χωρίς να μπορούν να αναπνεύσουν ελεύθερα καθαρό αέρα, ... τα λεπτά μέλη τους έχουν ήδη αρχίσει να παραμορφώνονται και η σπονδυλική τους στήλη να αλλάζει σχήμα ... από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους γίνονται αυτό που θα είναι σε όλη τους τη ζωή, δηλαδή ραχιτικοί”.

Αυτά αναφέρονται από τον γιατρό Monfalcon που έκανε έρευνα στα μέσα του 19ου αιώνα για την κατάσταση της ψυχικής και σωματικής υγείας των εργαζομένων. Το 1841 το γαλλικό κράτος ψήφισε νόμο σύμφωνα με τον οποίο απαγορεύεται η εργασία σε παιδιά μικρότερα των οκτώ ετών και αυτό μόνο σε επιχειρήσεις με περισσότερους από 20 εργάτες.

(μτφρ. Ν. Πούλου)

- Να μελετήσετε τις πηγές Α, Β και Γ και να μιλήσετε στην τάξη σας για τις συνθήκες ζωής και εργασίας των παιδιών όπως αυτή φαίνεται στις πηγές.
- Να σχολιάσετε το γαλλικό νόμο το 1841 για την παιδική εργασία.

Εργασία για το σχολείο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η κατάσταση των εργατών στο γαλλικό βορρά γύρω στα 1830

Κείμενο από το σχολικό βιβλίο, σ. 183

- Να διαβάσετε προσεκτικά το κείμενο.
- Να υπογραμμίσετε τα σημεία που αναφέρονται στις συνθήκες ζωής των εργατών.
- Ποιες είναι οι αιτίες, κατά τον συγγραφέα, που οδηγούν στην εξαθλίωση του πληθυσμού;

Εργασία για το σπίτι

*“Ο Paul Mantoux έδωσε στην αλλαγή που έγινε για πρώτη φορά στην Αγγλία τον 18ο αιώνα τον όρο **Βιομηχανική Επανάσταση**. Με τον όρο **Επανάσταση** θέλησε να δείξει ότι επρόκειτο για μια αλλαγή **ολοκληρωτική** και όχι για μια αλλαγή **απότομη**”.*

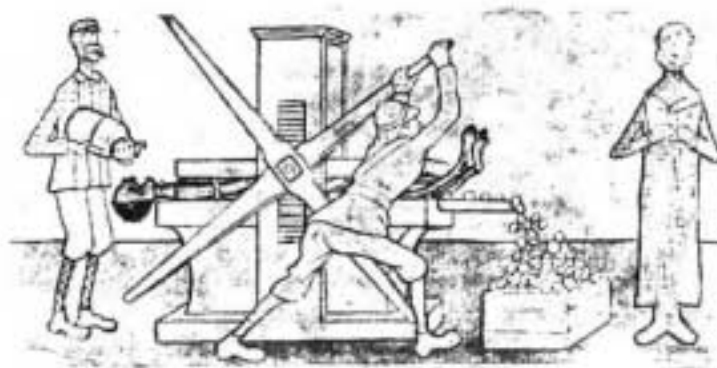
G. Lefranc, Ιστορία της Εργασίας και των εργαζομένων, Παρίσι, 1975, σσ. 209-210, μτφρ. Ν. Πούλου.

- Να δικαιολογήσετε την άποψη αυτή.

Εργασία για το σχολείο

Οι αποικιοκράτες...

ΕΙΚΟΝΑ 1

Αγγλική αποικιοκρατία.
Γελοιογραφία του Χάινε στο σατιρικό περιοδικό Σιμπλικίσσιμος (Simplicissimus).
σχολικό βιβλίο, σ. 205

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ο αγγλικός ιμπεριαλισμός 1850-1900

Κείμενο από το σχολικό βιβλίο, σσ. 204-205.

... και η αντίδραση των λαών

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Ο αγώνας των Κινέζων κατά της αποικιοκρατίας

Κείμενο από το σχολικό βιβλίο, σ. 206.

- Να μελετήσετε το κείμενο 1 και τη γελοιογραφία και να εξετάσετε εάν το πνεύμα του γελοιογράφου αποδίδει τις απόψεις του κειμένου. Ενυπάρχουν στοιχεία ρατσισμού στις δύο αυτές πηγές και πώς αυτά εκδηλώνονται;
- Να γράψετε σε λίγες γραμμές τις βασικές ιδέες που διαφαίνονται στα κείμενα.
- Να συνθέσετε ένα κείμενο (1-2 παραγράφων) στο οποίο να διατυπώνετε τις σκέψεις σας σχετικά με το φαινόμενο της αποικιοκρατίας.

Σημείωση: Η τελευταία ερώτηση μπορεί να γίνει προφορικά στο σχολείο ή γραπτά στο σπίτι.

Εργασία για το σχολείο

Μαθαίνω να “διαβάζω” μια εικόνα (ζωγραφικό πίνακα, φωτογραφία) και να διατυπώνω τα συμπεράσματά μου.

Μηχανουργείο στη Γαλλία στις αρχές του 20ου αιώνα
(J. Y. Andrieux, *Οι εργάτες του σιδήρου*, Παρίσι 1991, σ. 101)

- Να μελετήσετε προσεκτικά τη φωτογραφία και να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας και τα συμπεράσματά σας. Να ακολουθήσετε το σχεδιάγραμμα και τις οδηγίες που σας δίνονται.

α) Ανακαλύπτω τις πληροφορίες που μου δίνει η εικόνα.

1. Το θέμα: Τι απεικονίζεται;
2. Ο χρόνος: Πότε συμβαίνει αυτό που απεικονίζεται;

3. *Τα εικονιζόμενα πρόσωπα:* Είναι **επώνυμοι, ανώνυμοι**; Είναι δυνατόν να τους κατατάξουμε εύκολα σε μια **κοινωνική τάξη** (ρουχισμός, περιβάλλον χώρος);
4. *Ο τόπος:* **Πού** συμβαίνει αυτό που εικονίζεται; Πρόκειται για συγκεκριμένο τοπίο (εσωτερικό χώρο) και πώς αυτό προσδιορίζεται; (Πρόκειται για πόλη, εξοχή, εμπορικό δρόμο, βιομηχανική περιοχή, άλλο;)

β) Αναλύω τον τρόπο δομής της εικόνας.

1. *Τα πλάνα:* Ένα **γενικό πλάνο** επιτρέπει να περιγραφεί μια σκηνή, να την τοποθετήσουμε στο γενικότερο πλαίσιο της. **Το πλαίσιο που απομονώνει** ένα πρόσωπο ή μια μικρή ομάδα ανθρώπων θέλει να προσδώσει σ' αυτά ακριβώς ιδιαίτερη σημασία. **Το κοντινό πλάνο** (gros plan) θέλει να δείξει τα συναισθήματα, να μεταδώσει συγκινήσεις.
2. *Η θέση των εικονιζόμενων προσώπων:* Όταν, για παράδειγμα, ένα πρόσωπο εικονίζεται: - σε μεγαλύτερη κλίμακα από άλλα, - στο κέντρο της εικόνας (πυραμιδοειδής διάταξη), - απομονωμένο από την ομάδα ή μπροστά από αυτήν **τότε** υποδηλώνεται μια σχέση ιεραρχίας.

γ) Ερμηνεύω, προσδιορίζω τη σημασία της.

1. *Ο δημιουργός:* Ποιος είναι; Ανήκει σε κάποια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή τάξη;
2. *Η εικόνα:* Είναι αντικειμενική; Αναπαριστά σωστά το γεγονός;

και τέλος

δ) Εξάγω συμπεράσματα από την εικόνα.

1. Από το γενικότερο θεματικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται.
2. Από το συγκεκριμένο θέμα.
3. Από τα πολιτιστικά στοιχεία τα οποία εμπεριέχει (ενδυμασία, κινήσεις προσώπων...).
4. Από τις ιδεολογικές αναφορές της.

(από το βιβλίο των D. Dieudonné - J. P. Crampon - G. Labrune,
Ιστορία - Γεωγραφία. Μέθοδοι και Τεχνικές, εκδ. Nathan, Παρίσι 1991,
σσ. 68-69, μτφρ. Ν. Πούλου)

Εργασία για το σπίτι

Σας δίνεται το παρακάτω απόσπασμα από το λογοτεχνικό έργο του E. Zola, *Germinal*, που γράφτηκε το 1885 στο Παρίσι.

“Αλλά ο Επιέν φούντωνε. Μια λαχτάρα για εξέγερση τον έσπρωχνε στον αγώνα της εργασίας εναντίον του κεφαλαίου... Ήταν η Διεθνής Οργάνωση των εργαζομένων, αυτή η περίφημη Διεθνής, που μόλις είχε ιδρυθεί στο Λονδίνο. Δεν υπήρχε εκεί μια υπέροχη προσπάθεια, μια εκστρατεία για να θριαμβεύσει, επιτέλους, η δικαιοσύνη; Όχι πια σύνορα, οι εργαζόμενοι του κόσμου ολόκληρου να σηκώσουν το ανάστημά τους, να ενωθούν για να εξασφαλίσουν στον εργάτη το ψωμί που του ανήκει. Και τι απλή και μεγάλη οργάνωση: χαμηλά, το σωματείο που εκπροσωπεί την κοινότητα· μετά η ομοσπονδία που ενώνει τα σωματεία της ίδιας επαρχίας· μετά το έθνος, και πάνω απ’ αυτό, τέλος, η ανθρωπότητα ενσαρκωμένη από το Γενικό Συμβούλιο, όπου κάθε έθνος εκπροσωπείται από γραμματέα του.

- Βλακείες! ξαναείπε ο Σουβαρίν. Ο δικός σας ο Καρλ Μαρξ είναι ακόμα στο να αφήσει τις φυσικές δυνάμεις να δράσουν. Όχι πολιτική οργάνωση, όχι συνωμοτική δράση, δεν είναι έτσι; Όλα φανερά και, βέβαια, μόνο για την αύξηση των μισθών... Παρατήστε με, με τις θεωρίες σας για την εξέλιξη. Ανάψτε φωτιές παντού στις πόλεις, ξεσηκώστε τους λαούς, γκρεμίστε τα πάντα, και όταν δεν θα έχει μείνει τίποτα από αυτόν, τον σάπιο κόσμο, ίσως τότε να ξεπεταχτεί ένας καλύτερος”.

E. Zola, *Germinal*, εκδ. France Loisirs, 1980, σ. 149,
μτφρ. Ν. Πούλου

Να διαβάσετε προσεκτικά το κείμενο και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

- Να καταγράψετε τις απόψεις των δύο συνομιλητών.
- Σε ποια κοινωνική τάξη ανήκουν;
- Να προσδιορίσετε ποια ιδεολογική θέση υποστηρίζει ο καθένας από τους δύο.

Εργασία για το σπίτι

ΠΗΓΗ Α

Ο μέθυσος. Πίνακας του Ευγένιου Λεμπάνς (1898)
Βρυξέλλες, Βασιλικά Μουσεία Καλών Τεχνών

ΠΗΓΗ Β

Απόσπασμα από το λογοτεχνικό έργο του E. Zola, *Germinal*, που γράφτηκε στα 1885 στο Παρίσι

“Όχι, σίγουρα όχι, η ζωή δεν ήταν αστεία. Δούλευαν σαν κτήνη σε μια δουλειά, που άλλοτε ήταν η τιμωρία για τους δούλους της γαλέρας, άφηναν σ’ αυτήν τη ζωή τους πριν την ώρα τους, και όλ’ αυτά για να μην έχουν φαγητό στο τραπέζι το βράδυ. Σίγουρα υπήρχε κάτι για να φάνε, αλλά ήταν τόσο λίγο, αρκετό ώστε να τους κάνει να υποφέρουν χωρίς να πεθαίνουν, λειωμένοι από τα χρέη, κυνηγημένοι λες και είχαν κλέψει το ίδιο τους το ψωμί. Όταν έφτανε η Κυριακή, κοιμόνταν από την κούραση. Η μόνη ευχαρίστηση ήταν να μεθύσουν ή να κάνουν ένα παιδί στη γυναίκα τους· και πάλι η μπύρα φούσκωνε την κοιλιά και το παιδί, αργότερα, δεν σου έδινε σημασία. Όχι, όχι, η ζωή αυτή δεν ήταν παιχνιδάκι”.

E. Zola, *Germinal*, εκδ. France Loisirs, 1980, σ. 170,
μτφρ. Ν. Πούλου

- Ποιο είναι το κοινό θέμα των πηγών Α και Β; Προσέξτε το χρόνο συγγραφής του βιβλίου και δημιουργίας του πίνακα. Ποια ήταν η κοινωνική κατάσταση της εποχής; Ποια η σχέση του θέματος των έργων και της κοινωνικής πραγματικότητας;
- Έχοντας υπόψη σας τις γενικότερες ιστορικές γνώσεις σας καθώς και τις πληροφορίες που σας δίνουν οι πηγές Α και Β, να μιλήσετε για τις ψυχολογικές επιπτώσεις των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης των εργατών κατά τα τέλη του 19ου αιώνα.